

XARXA BANCS DE TEMPS MARESME

HISTÒRIA

Introducció

En aquesta secció es tracta sobre els bancs de temps com a experiència econòmica i altres experiències que, o bé són immediatament anteriors en el temps a l'aparició dels Bancs de Temps o són simultànies als mateixos, és a dir, tot més ençà dels anys 70, i amb un final d'utopia on parlaré del futur; el primer que hauria de dir és que aquestes experiències són sobretot experiències amb un profund contingut social, i que jo defineixo com econòmiques en el sentit literal del terme "economia", ciència que analitza el comportament humà com una relació entre fins donats i mitjans escassos que tenen usos alternatius.

En el nostre cas el comportament humà ha creat aquestes noves experiències econòmiques des de la base que aquests mitjans pretesament escassos a què al·ludia la definició - i base de l'anomenada economia capitalista - són al contrari abundants perquè són la pròpia creativitat i riquesa de recursos del ésser humà; recursos pretesament ocults per un sistema econòmic imperant que divideix els homes entre empleats útils i desocupats inútils - però que aquestes noves eines econòmiques treuen a la llum creant una riquesa social que cristal·litza en societats més sanes, obertes i solidàries.

Jo no sóc economista, pel que no esperin un feixuc i detallat estudi, sinó que sóc empleat de banca des de fa ja 15 anys, i només per la meva curiositat en el meu temps lliure i la meva dedicació voluntària a diferents ongs m'he dirigit a aquests temes, per a mi fascinants, i que consisteixen bàsicament en poder dotar a totes les persones de les mateixes oportunitats i opcions per al seu desenvolupament integral com a homes. La primera pedra d'aquest mosaic és el bescanvi. Però no el bescanvi clàssic, que és l'intercanvi de productes que es fa des de pràcticament la prehistòria, sinó el bescanvi modern que va néixer al Canadà als anys 70, en aquests anys hi va haver un moviment social de retorn a la terra amb experiències cooperatives i comunitàries recolzades per gent jove i sense recursos la majoria de les vegades, que els va motivar a crear l'any 1976, a la ciutat de Vancouver, un primer sistema d'intercanvi sense diners que van denominar "Community Exchange" (intercanvi comunitari), creant en 1979 un sistema semblant a l'illa de Vancouver.

El 1982 Michael Linton posa en marxa a la Columbia britànica, altre sistema d'intercanvi amb el nom de "LETS" - Local exchange trading System, sistema d'intercanvi local - acrònim que es faria mundialment famós i que identificaria un sistema d'intercanvi basat en l'anomenat "green Units" o dòlar verd, de valor equivalent al dòlar canadenc. Per a tal fi desenvolupa un primer programa informàtic gràcies a l'aparició i difusió massiva de l'ordinador personal, que permetia implementar sistemes LETS o de bescanvi en qualsevol part, a més de crear una empresa, Landsman Ltd, preocupada en difondre aquest nou sistema.

Aquests primers sistemes de bescanvi van patir els avatars normals dels pioners en qualsevol iniciativa: molts d'ells es van venir aviat a menys, del que es van aprofitar les xarxes que van sobreviure per prendre bona nota de les dolentes i bones pràctiques.

Des Canadà es van expandir a Austràlia, Nova Zelanda i Regne Unit, on van créixer generosament. En el cas d'Austràlia, l'entrada del Regne Unit a la Comunitat Econòmica Europea li va suposar la pèrdua del seu principal mercat exterior, el que va provocar una severa crisi econòmica i terreny abonat per experiències com els LETS.

En 1992 el govern australià va convidar a Linton a crear una xarxa de grups LETS per tot el país, recolzat amb generoses subvencions per a la publicitat, formació i manteniment d'aquestes xarxes, i permetent que les empreses poguessin participar admetent les monedes LETS com a moneda complementària, sempre i únicament en el mercat local. Moltes d'aquestes empreses donaven posteriorment les seves monedes LETS a associacions caritatives, la qual cosa redundava també en beneficis fiscals. Alguns avesats economistes australians opinaven que en cas d'un crac econòmic mundial, Austràlia seria gràcies a les xarxes LETS, una de les nacions menys perjudicades del món.

A Gran Bretanya va començar l'any 1985, i en aquest cas ia causa de la recessió en els drets laborals i socials provocada per la política econòmica del govern de Margaret Thatcher, es va desenvolupar una amplíssima xarxa nacional de LETS, auspiciada per l'organització Letslink UK . Nombrosos LETS van ser finançats i recolzats per autoritats locals, i fins i tot els partits polítics es van interessar llavors per incloure'ls en els seus programes.

El intercanvi a Argentina

Però l'experiència definitiva de la bescanvi va tenir lloc a Argentina: El maig de 1995, 23 persones van participar en el primer club de el bescanvi en un garatge de la ciutat de Bernal, al districte de Buenos Aires; allà deixaven els seus productes i rebien a canvi una targeta impresa en un ordinador que registrava l'entregat i que després intercanviaven per adquirir una mica del que els altres havien portat.

A aquestes targetes les van començar a nomenar crèdits, però existien només al PC. El 1996 i davant el creixement i l'expansió natural del sistema creen el primer val d'intercanvi, denominant a la unitat d'intercanvi com "crèdit" i naixent l'anomenada "xarxa global d'intercanvi solidari" que uniria a les primers clubs de bescanvi denominats " nodes "en tota Argentina.

El 1997 es crea la noció de "prosumidor", és a dir productors i consumidors al mateix temps, com a principi filosòfic inherent a la xarxa. L'any 2002 suposa la veritable explosió de les xarxes d'intercanvi a l'Argentina per la gravíssima crisi econòmica que pateix el país, constituint-ne més de 5000 nodes i vivint del bescanvi més de 6 milions de persones. L'any 2003 la picaresca acaba arruïnant definitivament el sistema per la

falsificació dels vals moneda i els conflictes polítics que va suscitar el control dels clubs de intercanvi a Argentina, veritables eines econòmiques en mans del poble.

Què és el bescanvi?

Els sistemes LETS o de bescanvi són iniciatives locals no lucratives que proveeixen a la comunitat d'informació dels productes i serveis que els seus membres poden intercanviar entre si, utilitzant una moneda pròpia per a les transaccions, quin valor és consensuat per ells mateixos i quina denominació és característica, registrant totes les transaccions realitzades entre ells. Els principis bàsics sobre els quals es sustenta són la reciprocitat, la confiança i l'ajuda mútua.

Normalment aquestes iniciatives neixen promogudes per situacions on les economies nacionals i una situació laboral precària no poden generar nous recursos a la comunitat. D'aquesta manera, els sistemes LETS creen un nou mercat local paral·lel al tradicional i un sistema bancari alternatiu, configurant, conforme les necessitats dels seus usuaris, formes més o menys radicals de diferenciació. Són realment les aptituds, habilitats i coneixements de les persones les que per poder servir a la comunitat es posen en comú per utilitzar-les com a valor d'intercanvi.

En aquesta nova entitat bancària els clients obren les seves comptes en la nova moneda local, lliure de qualsevol fluctuació monetària i en el qual interès és la confiança i el bé comú. També poden donar crèdit als seus usuaris mitjançant l'autorització de saldos en negatiu en els seus comptes. A més, la riquesa generada no surt de la comunitat, ja que només a la comunitat tenen validesa la moneda local. El lloguer d'objectes també està contemplat en alguns LETS.

Aquests sistemes de vegades s'enfronten obertament amb el mercat tradicional, doncs no deixa de ser un treball retribuït en espècie i per tant amb obligació fiscal de tributar, i generen una competència deslleial amb els professionals que treballin legalment. No obstant això, haurien d'anar adreçats a persones sense recursos, jubilats amb petites pensions i prejubilats amb temps i ganes de fer coses, immigrants sense papers, i refugiats, estudiants, aturats de llarga durada i persones que quedin fora dels sistemes habituals de producció.

El descontrol i voluntarisme dels seus promotors són la raó principal per la qual cosa la majoria d'aquestes iniciatives perduren molt poc temps, o cauen en la marginació fins a desaparèixer. En alguns països ha exigint una reglamentació com a Austràlia, Regne Unit i recentment a Argentina, on es poden pagar tributs fins i tot en moneda local.

En què es diferencia un sistema LETS d'un altre?

- En les organitzacions implicades i la seva gestió: una associació, una universitat, un centre cultural, ... és important la creació d'un grup gestor que s'encarregui de registrar la informació dels serveis i productes oferts al banc i de difondre oportunament a tots els socis, a més de registrar els intercanvis i els comptes de cada un d'ells, de re-

bre i acollir els nous membres, i de dinamitzar i de coordinar qualsevol activitat col·lectiva que ajudi al desenvolupament del LETS.

- En el valor de la moneda: la unitat d'intercanvi es pot equiparar a la moneda nacional, o bé a un percentatge de temps. De vegades, l'import d'un intercanvi es fixa sempre de comú acord per lliure entesa entre dos adherents, si bé solen existir taules orientatives de preus i tarifes facilitades pels promotors del LETS. La moneda local no podria en cap cas bescanviar-se per diners reals. La diversitat de monedes i de valors dificulta sempre la possibilitat d'intercanvi entre diferents nuclis.
- En com s'intercanvien els diners: mitjançant xec, mitjançant el lliurament d'una moneda local, informant tots dos a un grup gestor de la transacció, etc.
- Les vies d'informació del que s'ofereix o es demana: per Internet, per mitjà d'un butlletí periòdic, en un plafó, etc.
- A la devaluació gradual de la moneda;
- En l'endeutament permès, en ocasions, és el propi banc qui et dona un saldo inicial positiu per poder començar a intercanviar.
- En el grau d'involucració amb la realitat econòmica circumdant: alguns LETS s'estableixen mecanismes d'intercanvi amb els negocis locals, amb professionals, restaurants, etc. que permeten que l'intercanvi sigui encara més variat i enriquidor. De vegades les mateixes autoritats locals s'involucren facilitant la possibilitat d'intercanviar determinats serveis municipals, i fins i tot de poder pagar tributs locals. També algunes associacions han utilitzat aquests sistemes per retribuir d'alguna manera la feina dels seus voluntaris.

Els Bancs del temps

Els Bancs del Temps és un desenvolupament natural de les xarxes LETS, amb pràcticament el mateix ideari social, però amb unes característiques pròpies que el defineixen. Fent una mica d'història, els bancs del temps comencen amb l'experiència dels "TIME DOLLAR" o DÒLAR TEMPS, als Estats Units. El concepte de "Time Dollar" va ser desenvolupat per Edgar Cahn en la dècada dels 80 com a desenvolupament natural de les xarxes d'intercanvi LETS dels Estats Units i amb la idea principal que la unitat de valor és el temps o "dòlar-temps".

Les iniciatives de "Time-Units" als Estats Units funcionen de la manera següent: una organització local com una església o una organització comunitària o associativa actua com a banc central del barri registrant informàticament el treball de tot voluntari del programa; aquests voluntaris reporten les seves hores treballades i aconseguixen crèdits en el "Banc" que podran utilitzar quan ho necessitin en un futur. D'aquesta manera el banc facilita un poder "adquisitiu" a la gent que queda en general fora del mercat de serveis.

Persones de la tercera edat, adolescents i fins desocupats es poden redefinir a si mateix, com a productors i contribuents en comptes de rebre caritat o beneficència; persones que l'economia formal rebutja, perquè no tenen ni la capacitat de generar recursos econòmics ni la capacitat de consum suficient poden ser acollits per aquestes noves xarxes de confiança i de reconeixement de les seves habilitats i noves possibilitats de vida.

Aplicant el concepte de Crèdits per Serveis, els Bancs del Temps ajuden a resoldre problemes bàsics de la supervivència a persones de la tercera edat o, simplement, a les persones de baixos ingressos o desocupats que, per aquesta via, poden convertir el seu temps en diners o en crèdits per a serveis futurs.

L'acció més efectiva dels "Time Dollar" als Estats Units s'està realitzant per resoldre necessitats de persones de la tercera edat. A Miami, els voluntaris estan "dipositant" més de 10.000 hores mensualment pels serveis que presten a altres, un exemple és l'existència d'un programa de préstecs a dos nivells que s'està duent a terme a Miami per ajudar a reparar i restaurar habitatges danyades pels huracans, una part en efectiu per a la compra de material i l'altra en forma de temps que se'ls diposita en el Banc del Temps a aquells voluntaris que fan les reparacions. El préstec que el Banc del Temps hagi fet, es retrobarà en uns cinc a deu anys proporcionant servei comunitari a altres persones.

"Time Dollars" ja estan funcionant en més de 28 estats d'Estats Units.

Els "Time Bank" al Regne Unit

El concepte de banc de temps va arribar al Regne Unit el 1998 procedent dels Estats Units i de l'experiència dels "time-Units", la organització que els va impulsar des d'un principi va ser la NEW ECONOMICS FOUNDATION (NEF) amb seu a Londres, organització dedicada a l'estudi i a la promoció de noves vies econòmiques complementàries a les actuals del mercat. El primer Banc de Temps tenia la seva seu en un centre mèdic del sud de Londres, amb l'objectiu d'avaluar l'impacte d'aquesta iniciativa en la salut de les persones i per incorporar aquest concepte en els serveis locals de salut i benestar social.

Més tard, la NEF desenvolupa una campanya nacional que pogués donar suport a la creació de nous Bancs de Temps: "TIME BANKS UK" que es va llançar l'octubre de 2000 amb el suport mediàtic de la BBC, amb l'ajuda del Ministeri de d'interior anglès, i gràcies a la col·laboració de socis a Gal·les i Escòcia, durant els 3 anys següents es va guanyar de 120 nous "time bank" o Bancs de Temps a març de 2003

Els "time bank" britànics detecten les necessitats locals, descobreixen i desenvolupen els recursos de la pròpia comunitat per satisfer-les, creen d'aquesta manera xarxes entre les persones i les institucions de l'entorn i es preocupen en dinamitzar aquest nou teixit social. El resultat és una economia paral·lela que usa el temps com una no-

va moneda de canvi, generant entre els seus usuaris reciprocitat i confiança mútua que difícilment pot aportar un sistema tradicional de voluntariat.

Avaluacions de camp van demostrar que aquests Bancs de Temps eren capaços d'aconseguir la participació de persones que normalment no treballarien com a voluntaris (persones amb discapacitat, grups de població amb rendes baixes) i que, un cop introduïts en el projecte, van participar cada vegada més activament, un fenomen totalment oposat al que es dona en el voluntariat tradicional.

Hi ha en Regne Unit Bancs del Temps a col·legis com a mitjà per desenvolupar les aspiracions dels nens i les famílies, bancs del temps com a fórmula per donar suport a l'empresa i els negocis, bancs del temps per facilitar el transport rural, la cura d'infants i ancians...

Els Bancs del Temps a Regne Unit realitzen la seva tasca al costat de les institucions públiques oficials i dins dels programes dels partits polítics, el que els hi ha garantit no només finançament, sinó també l'exigència d'una definició molt clara de les fronteres d'aquestes iniciatives, amb les estructures locals de comerç, amb el voluntariat tradicional i amb la fiscalitat: les persones que col·laboren amb els bancs del temps obtenen beneficis fiscals i exempcions tributàries aprovats pel govern britànic.

Existeixen xarxes regionals al Regne Unit on col·laboren conjuntament més de 300 bancs del temps, sent una de les més importants la de Londres, la "London Time Bank".

Els Bancs del Temps a Regne Unit treballen paral·lelament amb les xarxes LETS que estudiem anteriorment.

Les principals diferències entre aquestes dues opcions. BANCS DE TEMPS I LETS, són:

- En els bancs del temps (en endavant "BT") la unitat de valor és l'hora i val el mateix per a cada transacció, en cada xarxa LETS la unitat de valor és arbitrària i consensuada pel grup;
- Els BT treballen en els àmbits de la salut, el benestar social i en estret contacte i col·laboració amb les autoritats locals; LETS planteja una economia alternativa a la formal, aliena normalment a l'administració i amb un caràcter més autàrquic, assembleari i reivindicatiu (exemple d'Argentina);
- Els BT al Regne Unit contacten les ofertes i demandes dels seus socis, els LETS únicament informen de l'oferta i demanda de productes i serveis;
- Els BT tenen en ocasions personal remunerat, els LETS es basen exclusivament en voluntariat;

- Els BT tenen un local o base social pròpia on els clients poden dirigir-se, els LETS normalment no;
- Els BT tenen beneficis fiscals reconeguts pel govern, els LETS no (encara que hi ha iniciatives perquè això canviï).

Un dels projectes més recents i interessants que coneixem és l'anomenat "SCHOOL-LETS - els promotors són l'Institute for Public Policy Research, New Economics Foundation i Letslink UK - té com a objectiu promoure i desenvolupar en diferents escoles britàniques experiències híbrides de LETS i Bancs del Temps.

L'experiència Italiana

El país pioner en l'intercanvi de temps a Europa ha estat Itàlia. L'any 1992 el sindicat de pensionistes de Parma va ser el primer a posar en pràctica el projecte d'intercanviar temps per resoldre problemes de la vida quotidiana. L'any 1995 l'experiència es van estendre a d'altres ciutats. Actualment ja són 300 bancs, a Itàlia, promoguts inicialment per col·lectius de dones.

Portugal

L'entitat promotora dels Bancs del Temps a Portugal és l'associació GRAAL, un moviment internacional catòlic de dones amb l'objectiu principal de millorar de les condicions de la dona en tots els aspectes de la vida. Creada el 1921 a Holanda.

El projecte dels Bancs de Temps a Portugal va començar a partir del mateix programa d'Acció Comunitari per a la Igualtat d'oportunitats entre Dones i Homes de la Unió Europea, el qual es va desenvolupar a Barcelona. Actualment tenen una autèntica xarxa de sucursals per tot el país (16 oficines incloent Madeira i Açores), amb una oficina central a Lisboa en la pròpia seu de GRAAL encarregada de promoure, assessorar i intercanviar experiències entre totes les sucursals, a més de desenvolupar i tenir cura una molt estudiada imatge de marca i de concepte sota la denominació de "BANCO-DETEMPO".

Totes les agències són resultat d'un acord previ amb organitzacions locals que afavoreixen i faciliten l'obertura de cada sucursal, estant actualment involucrades més de 30 organitzacions, des d'ajuntaments, esglésies, escoles, ongs, empreses, etc.

Xarxes d'intercanvi de coneixements

Tenen el seu origen a França, que és d'on les xarxes catalanes s'han inspirat. Les "Xarxes d'intercanvi de coneixements" o "Xarxa d'intercanvis de Coneixements", es basen en l'intercanvi de coneixements a partir de la premissa que tot es pot aprendre, i per tant ensenyar i intercanviar. Les xarxes d'intercanvi de coneixements posen en contacte persones que volen aprendre o adquirir formació amb persones que vulguin ensenyar o comunicar coneixements, informacions o destreses.

Part de la filosofia d'aquests bancs és trencar amb la idea de la unidireccionalitat de l'educació i del seu caràcter jerarquitzat, ja que en elles tots són professors i alumnes indistintament: tothom sap alguna cosa i tothom pot donar a conèixer, comunicar allò que sap. És doncs una via alternativa a l'ensenyament institucional, un sistema de pedagogia popular, i un mitjà de coneixement del barri i de relació entre els seus veïns, de creació del teixit social.

Igual que els bancs del temps, el seu cercle d'acció és el barri o una petita població, i funcionen partint d'una estructura bàsica normalment aportada per associacions afins o compromeses amb el projecte: un local i un grup dinamitzador del banc. No es coneixen a Espanya experiències d'aquest tipus de banques afavorides des dels ajuntaments, sí en canvi estan subvencionades algunes.

Les normes són semblants als bancs de temps, afavorint el principi de reciprocitat - el que ensenya pot aprendre i viceversa - però la principal diferència és que no es produeix pagament o cobrament per hora d'intercanvi i no existeix per tant una comptabilitat o compte per cada soci, sí en canvi es motiva l'intercanvi, que el que aprengui ensenyi també i viceversa. La moneda d'intercanvi és en aquest cas el saber, el coneixement i el compromís.

Algunes xarxes organitzen reunions denominades "jonosequeensenyar", el nom que fa als seus objectius ja ho diu tot. Aquí el coneixement també és experiència, pel que els nostres majors poden aportar la seva saviesa dels anys als més joves i inexperts en la vida.

Com més coneixements es tenen de les coses més poder es té sobre les coses. Un membre d'un d'aquests bancs feia el següent comentari: "Cada vegada que aprenc alguna cosa sobre el meu cos, o sobre el funcionament del meu esperit, adquireixo poder sobre mi mateix, cada vegada que aprenc a situar-me en les relacions, en la vida dels grups i de les institucions, guanyo capacitat d'exercir un poder sobre la meua vida, i, quan transmeto allò que sé, aporto la meua pròpia pedra en la construcció del coneixement col·lectiu; tinc una utilitat social. "

Julio Gisbert Quero

Versió en català traduïda del document original procedent de:

<http://www.bancodeltiempo.sanjavier.es/bdl.php?id=4>